

Critic și istoric de artă, doctor în științe istorice – specialitatea istorie modernă universală; asociat, profesor universitar la Universitatea Națională de Arte din București, Facultatea de Arte Plastice (FAP), Departamentul Imagine Dinamică și Fotografie, membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România, membru în Consiliul Internațional al Muzeelor (ICOM), membru în Comisia Națională a Muzeelor, membru în London Press Club, membru în European Society for the History of Photography, membru în Société Française de Photographie, directorul revistelor academice *Studii și Cercetări de Istoria Artei* și *Revue Roumaine d'Histoire de l'Art*. Domenii de specializare: istoria artei românești și universale, sec. XIX, etnografie și artă populară românească (icoane pe sticlă și pe lemn, recipiente pentru praf de pușcă, ceramică), etnografie extra-europeană (Africa, America de Nord), istoria costumului civil și military, istoria fotografiei și a cinematografului. Cărți publicate: *Balurile din secolul al XIX-lea* (București: Fundația „D'ale Bucureștilor”, 1997), *Moda românească, 1790–1850. Între Stambul și Paris* (București: Ed. Maiko, 2001), *Modă și societate urbană în România modernă* (București: Ed. Paideia, 2006), *Mișcarea artistică oficială în România secolului al XIX-lea* (București: Ed. Noi Media Print, 2008), *Regina Maria și America* (București: Ed. Noi Media Print, 2009) și multe altele.

Adrian-Silvan IONESCU

PE FRONTUL RECONSTITUIRILOR ISTORICE, CU APARATUL DE FOTOGRAFIAT

Într-o epocă în care, în mod anacronic, războiul răvășește estul continentului nostru, un artist vizual își enunță profesiunea de credință ca militant pentru pace prin... fotografie de război! Sunt cunoscute vorbele unuia dintre cei mai bravi și mai agresivi comandanți ai trușelor Uniunii din Războiul Civil american (1861–1865), cel care a condus Marșul spre Mare, devastând statul sudist Georgia, în toamna lui 1864: „War is Hell!” (Războiul este Iad!), a spus generalul William Tecumseh Sherman. Iar fotografiile reporterilor de front au lăsat dovezi zguduitoare ale acelei campanii, ca și ale altora ce au urmat în secolul XIX și XX.

Bogdan Gheorghe Iorga este fotograf de front. Dar, un front al amintirii, un front al istoriei! Căci el face călătorii în trecut, prin studiul arhivelor iconografice, al memorialisticii, al presei de epocă și al experienței personale de război. Fiindcă Iorga este „soldat de duminică”, unul dintre acei excentrici pasionați de istorie care vor să o trăiască așa cum a fost. Membru al Asociației „6 Dorobanți” – organizație care înscenează momente din istoria națională – el a mășăluit pe multe drumuri desfundate, sub ploaie, ninsoare sau soare torid, a stat în tranșee, s-a târât sub foc, pe câmpuri de luptă, apoi a dormit pe un braț de paie, dârâind sub o pătură

găurită, având deasupra un cort prin care picurau stropii apelor meteorice și s-a hrănit, frugal, cu pâine neagră și untură ori cu un blid de ciorbă chioară, de la cazan. El a fost istoricul în imagini al multor campanii căci nu purta în spate o pușcă, ci o geantă cu aparate fotografice. Astfel, călca pe urmele lui Carol Popp de Szathmari, ale lui Roger Fenton, James Robertson, Mathew B. Brady și Alexander Gardner sau ale operatorilor din Serviciul Foto-Cinematografic al Armatei din Marele Război. Iar Marele Război a devenit subiectul preferat al lui Iorga.

După obținerea unui doctorat vocațional pe tema fotografiei de război la Universitatea Națională de Arte din București, după publicarea a două albume la Editura Institutului Cultural Român: *Reenactment: Cum am re trăit Marele Război în veacul XXI* (2018) și *Valahii din oastea lui Napoleon* (2021), Iorga a decis să își expună public fotografiile. O primă apariție pe simeză a avut loc în 2017, la ICR Beijing, unde au fost susținute și expuneri privind arta fotografică la vreme de război și valoarea documentară pe care o comporta imaginea de război.

La Muzeul Județean Gorj „Alexandru Ștefulescu” a fost deschisă recent expoziția „Reenactment” în care Bogdan Iorga a făcut o selecție din bogatul său portofoliu de reporter de

Afișul expoziției

Imagine din expoziție

front. În 63 de cadre, cu dimensiuni variind între 30×40 cm și 50×70 cm, el a oferit o imagine vie a fenomenului reconstituirii istorice din ultimii 15 ani. Scene de acțiune și scene de repaus, ofensiva generală cu blindate și aruncătoare de flăcări, transportul trupelor cu trenul, asaltul la baionetă, atacul cu gaze, portrete de combatanți în plin efort al înclăștării cu inamicul sau relaxați, la o bere, între camarazi, după încheierea ostilităților, viața de tabără, veselarul care spăla farfuriile și așternea mese la popota ofițerească, cazanul clocotind deasupra focului, soldații mâncându-și rația așezați pe un buștean sau direct pe pământul gol, infirmierele pansând un rănit sau târându-l cu greu la adăpost, în linia a doua, muzicanții din fanfară pregătindu-și instrumentele, trecerea majestuoasă a comandantului suprem într-o elegantă mașină decapotabilă, ceremonii de decorare, revista trupelor sau careuri în care ofițerii superiori îmbărbătau unitățile din subordine cu discursuri patriotice, comedianți și dansatoare de cabaret care dădeau spectacole pentru soldați, la fel ca în filmul din 1930 al lui Georg Wilhelm Pabst „Westfront 1918”. Imaginile au fost luate în campaniile de la Râșnov, Fundata, Brașov, Mateiaș, Terezin, Blosdorf/Mladejov, Turtucaia, Zonnebeke și, evident, Târgu Jiu unde s-a dat lupta de la podul Jiului, în 1916.

Tată iubitor, preocupat de educația în spirit patriotic a fiilor săi, și-a adus cei doi băieți,

încă de la vârstă fragedă, în cadrul Asociației „6 Dorobanți”, pe poziție de copii de trupă. Ei apar în multe dintre fotografiile sale aruncând priviri naive, întrebătoare, de sub cozorocul capelei prea mari ce le cade pe ochi, alergând voioși, pe dealuri, ridicându-și pulpanele mantalei excesiv de lungi, încercând să țină pasul cu veteranii în marș, dar fiind mereu în contratimp, atârându-le moletiera desfăcută sau șireturile bocancilor enormi, împărțind amatorilor gazeta „Neamul Românesc”, țopăind printre firele de sârmă ghimpată, fugărindu-se în tranșee, cățărându-se pe țeava tunului, zâmbind, galeș, la auzul unui ordin pe care nu-l înțelege, schimbând pușca cu arcul cu săgeți spre a se hârjoni, conform spiritului jucăuș al etății lor, ignorând tragedia mimată a războiului ce se desfășoară amenințător în jurul lor, dar pe care ei nu o sesizează, zbennguindu-se fără griji, plini de optimism, ceea ce devine molipsitor pentru cei mari care, astfel, își sădesc în suflet speranța într-o pace eternă. După atâta efort fizic, îi vezi doborâți de oboseală, așezați pe o bancă unde își bălăbănesc picioarele, plictisiți. O imagine de neuitat este aceea în care, în zori, la auzul goarnei, căpșorul unuia dintre băieți se ițește prin deschizătura cortului, unde dormiseră peste noapte și privind curios la tabăra care începea să prindă viață. Prezența lor ca subiecți în marea dramă a conflagrației conferă șăgălnicie și

Imagine din expoziție

Soldatul Bogdan Iorga scriind o epistolă fiilor săi

infantilism jocului de-a războiul întreprins de părințe și de camarazii acestuia.

Fiind om cu mult umor, Iorga a încercat să „îndulcească” această cronică dură a războiului retrăit prin reînscenare căutând să surprindă ridicolul anumitor situații reale: un subofițer, băiat de oraș, neobișnuit cu viața la țară și felul de a te purta cu vitele cornute, este immortalizat când încerca să rechiziționeze o junincă, dar nu știa cum s-o ademenească spre campamentul unității sale. Un soldat corpolent, flămând, care înfulecă, din gamelă, direct cu mâna, aruncă o privire dezaprobatoare spre curatul câțel caniş, alb ca nea-

Honouring Union Jack, Zonnebeke, 2018, foto B. Iorga

ua, al unui superior, ce se uită, cu ochi rugători, la tainul său mizer. Două surori de caritate din serviciul medical austriac fug spre un obiectiv necunoscut sumetîndu-și sutanele ce revelă, cio-rapii colorați, prinși cu jartiere înflorate, nepotrivite unor slujitoare ale Domnului. Două elegante doamne de societate, cu umbreluțe și pălării cu pene – probabil soții sau țiitoare ale unor ofițeri – se intersectează, la ieșirea dintr-un cort, cu o infirmieră în uniforma albă, regulamentară și o privesc cu aroganța cocoanelor aflate, accidental, într-o tabără militară. Un artist de front, cu o uniformă bizară, continuînd a păstra aerul boemei chiar sub arme, schițează într-un carnet portretul unui militar care a arborat o alură bă-țoasă, marțial-ridicolă, de plutonier cu aspirații înalte spre un grad ofițeresc.

Toate fotografiile sunt tonate sepia și „în-vechite” spre a părea degradate de trecerea tim-

Awaiting the rising of the flag, Zonnebeke, 2018,
foto B. Iorga

Contingutul românesc la Blosdorf, 2014

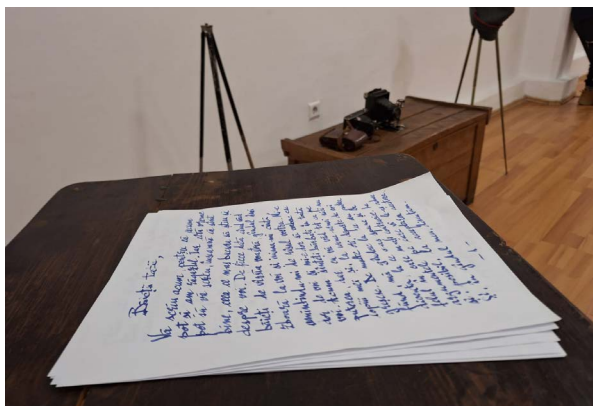
Discuție între comandanți, Brașov 27 aug 2016

Entrenched, Zonnebeke, 2018, foto B. Iorga

Lângă locomotivă, Blosdorf, 2014

Scrisoarea de pe front a soldatului cu bune sfaturi
părintești pentru fiii săi de acasă

pului, de umezeală sau de îndelungată expunere la lumină ce le-a decolorat. Unele au pete, altele au zgârieturi intenționate sau sugestii de crăpare sau spargere a clișeului pe sticlă. Aceste

intervenții ale autorului accentuează iluzia de fotografie de epocă.

Pentru vernisaj, soldatul Iorga a pregătit un *performance*, o scenetă mută: purtându-și

Trupele adunate în jurul Președintelui Klaus Iohannis, Mausoleul de la Mateiaș, 2016

uniforma, s-a așezat la o măsuță și a început să scrie, cu toc și cerneală, o epistolă fiilor săi rămași acasă, în care le relata cum decurge viața sa pe front. Odată terminată, această misivă redactată în limbaj arhaic, a fost citită de unul dintre băieți, prezent în sală. În acest fel, artistul și-a introdus publicul, fie și pentru câteva minute, în atmosfera unei zile de repaus, pe front, în anii 1916 sau 1917. Apoi a fost proiectat un scurt film, „Scrisoare către iubita lui Fritz”, realizat în 2018, unde Iorga a fost omul orchestră: scenarist, regizor, scenograf, producător și operator – demn urmaș al lui Georges Méliès! Pentru a completa recuzita specifică unui reporter de front, pe o ladă erau expuse două aparate fotografice, cu burduf, marca Voigtländer, ce-i drept, nu chiar din vremea Marelui Război, ci puțin mai târziu, din anii 30-40.

Prin acestea, expoziția a căpătat o pronunțată componentă educativă pentru publicul de diferite vârste: cei mai vârstnici își aminteau lecțiile de istorie și eventualele cărți despre Primul Război Mondial pe care le citiseră, ori filmele ce le vizionaseră, cei tineri și foarte tineri deprindeau, pe viu, lecția istoriei. Cum în școlile primare de astăzi nu se mai practică arta caligrafiei și nu se mai scrie cu toc și cerneală, iar stilul epistolar a dispărut în fața unui sintetic

sms trimis pe telefon sau a unui mesaj mai lung prin email, whatsapp sau alte mijloace moderne de comunicare prin internet, demonstrația lui Iorga lua forma unui act culturalizator! Spre a nu mai vorbi de valoarea artistică a fotografiilor sale, care dovedeau buna asimilare a lecției operatorilor de front din Serviciul Fotografic al Armatei, activi în intervalul 1916-1918 pe toate fronturile românești. Iorga nu s-a limitat doar la reprezentarea unilaterală a armatei române, ci a ilustrat și celelalte armate cu care am avut contact pe front, ca inamici sau aliați: germani, austro-ungari, bulgari, ruși, francezi, belgieni sau britanici.

Prin acest recurs la istorie – cu efect în propria creație și în experiența acumulată pe câmpul de luptă al armatelor de duminică pe care le-a ilustrat, cu atâta pasiune – autorul aduce omagiul său proteicilor făuritori ai României Mari. Expoziția „Reenactment”, deschisă de Bogdan Iorga la Muzeul Județean Gorj „Alexandru Ștefulescu”, este o demonstrație convingătoare de folosire, cu artă și cu inteligență, a aparatului fotografic ca instrument pentru producerea operelor cu valoare de document istoric, investite cu multe calități estetice și o formă de a pleda pentru pace și frăție între oameni.